

ЦІЛІСНІСТЬ АРХІВНИХ, БІБЛІОТЕЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ФОНДІВ

Проведен анализ различных методов сохранения архивных, библиотечных и информационных фондов. Определен наиболее надежный и экономический способ микрофильмирования. Предлагается схема кооперативных проектов микрофильмирования.

За останні роки до забезпечення цілісності архівних і бібліотечних фондів приділяється підвищена увага. Дані, котрими володіють вчені та бібліотекарі, свідчать про кризові масштаби руйнації бібліотечних і архівних фондів внаслідок широкого використання у видавничій справі з середини минулого сторіччя (1850 р.) паперу, що містить кислоти.

Будь-яка програма щодо збереження матеріалів потребує великих коштів. Плануючи свій бюджет, в західних країнах бібліотеки й архіви вкладають на такі заходи величезні гроші. Так, у бюджеті Британської бібліотеки 7 млн. ф. ст. виділяється на комплектування, а на програму збереження — 2 млн., не враховуючи грантів, що збільшують кінцеву суму.

Зрозуміло, будь-яка бібліотека, перед тим як почати витратити гроші, старанно прорахує, на що вона їх буде витратити, з'ясує, що зроблено іншими. Тому що в програмах по збереженню недопустимі дублювання (копіювання) — помилка, що веде до розкидання коштів. Практичні західні бібліотекарі створили багато способів, за допомогою яких інформують один одного про те, що робиться в області збереження, які видання або колекції підлягають включенню до програми збереження, які засоби обрані для зберігання видань і т. д.

Відповідно постала потреба у кардинальних рішеннях з питань забезпечення цілісності фондів. ВВПТРАНСКАЗ переконався у цьому, коли на власному досвіді почав розробляти програму збереженості (цілісності) фондів. Розроблення цього плану тривало 30 місяців. Головними стали 2 види збереження: цифрове та мікрофільмування з можливістю подальшого відтворення матеріалів на принтерах, плоттерах, а також передавання інформації мережею Інтернет.

Робота розпочалася з постановки кінцевого завдання, що загалом було сформульовано в такий спосіб: використання сучасних мікроносіїв для зберігання архівних фондів; забезпечення доступу до них; економії місця в сховищі та різних виробничих затрат.

Після цього потрібно було зупинити свій вибір на певному засобі репрографування: чи мікрофільмуванні, чи мікрофлішуванні, чи збереженні інформації на цифрових носіях та на сервері. Одне зі слабких місць збереження інформації в цифровому вигляді те, що така інформація не має юридичної сили та фактично не захищена від підробок, а також певні проблеми з терміном і умовами її зберігання.

Після вивчення досить великої кількості джерел, в основному закордонних, ми схилилися до мікрофільмування. А причини такі:

— мікрофільмування — це найбільш надійний та економічний засіб переформатування паперових носіїв, що існують уже із середини 19 ст.;

— виготовлення і зберігання мікрофільмів стандартизовано;

— дозвільна спроможність мікрофільмів вища ніж сканованого матеріалу;

— інформація на мікрофільмах гарної якості легко переводиться у цифровий вигляд та може передаватися локальними мережами. Тому в майбутньому, якщо це буде економічно виправдано, будь-яка бібліотека зможе розвивати свої програми із збереження та доступності, використовуючи доробок з мікрофільмами;

— усі програми переформатування, особливо газет великого формату, що існують у найбільших бібліотеках світу (Бібліотеці Конгресу, Британській бібліотеці, Національній бібліотеці Франції, Бібліотеці Народове у Варшаві, у більшості академічних бібліотек США), розраховані на виготовлення 35 мм плівки. З 1960-1970-х рр., коли всерйоз постала проблема погіршення фізичного стану паперу, цей засіб став головним інструментом збереження.

Новим етапом стало створення матеріально-технічної бази для досягнення поставлених цілей. На цьому етапі вирішувалися такі завдання: визначення бази для виготовлення мікрофільмів, придбання апаратів для виробництва, оброблення та читання мікрофільмів; створення умов для зберігання страхових і робочих копій.

Придбання апаратів для читання мікроформ — річ цілком здійсненна, оскільки існують закордонні фірми, що пропонують послуги по продажу необхідного устаткування. У цьому питанні ВАТ «ІВП ВВПТРАНСКАЗ» співпрацює з голландською фірмою «Regma Nederland B.V.» та англійською фірмою «Bell&Howell», що мають багаторічний досвід роботи з проблемами та технологіями мікрофільмування.

Дещо складніша справа виявилася зі створенням умов для зберігання страхових і робочих копій. Класичне мікрофільмування припускає виготовлення 3-х копій: страхової або архівної, проміжної і робочої.

Ідеально завжди було б створювати проміжну копію для того, щоб не робити безкінечну кількість дублікатів, тобто робочих копій з архівної, якість якої від цього губиться. Але необхідність створення цієї проміжної (printing) копії проблематична, тому що не завжди виникають потреби в тиражуванні робочих копій. Архівні копії робляться, як правило, на галоген-срібній основі, термін зберігання якої складає понад 50 років, і призначені для вічного (якщо можна так висловитися) зберігання.

Таким чином, ми пропонуємо працювати у трьох планах:

— І план — прагнення переконати, що будь-яке починання в області збереження потребує координації зусиль у будь-якому її прояві: від обміну дос-

відом практичної і наукової діяльності, до стандартизації і створення зведених каталогів;

— II план — це спроба запропонувати певну уніфіковану схему створення програми збереження, зокрема програми мікрофільмування та збереження інформації у цифровому вигляді, над чим і працює на даному етапі ВАТ «ІВП ВНІПТРАНСГАЗ»;

— III план — ілюстрація загальної схеми конкретним прикладом роботи на базі ВНІПТРАНСГАЗу.

На сьогодні необхідно зосередити зусилля на таких напрямках:

1) розробити механізм координації, планування

і впровадження кооперативних проектів мікрофільмування на підставі інтеграції до загальної технології цифрового збереження (співробітництво з бібліотеками й архівами);

2) вишукати джерела фінансування кооперативних проектів мікрофільмування;

3) вирішити питання стандартизації;

4) розробити сучасні стандарти забезпечення цілості матеріалів і сприяти їхньому поширенню;

5) організувати міжнародний обмін спеціалістами з метою їхньої підготовки в області забезпечення цілості матеріалів, особливо мікрофільмів.

УДК 0.25.7 9:651.925.4:7.025.026

**Ірина Скобець,
Галина Новікова**

КОПЮВАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ І ЗБЕРІГАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Рассмотрено применение методов репрографии для обеспечения сохранности документальных фондов.

Найголовнішими завданнями всіх бібліотек, і особливо багатопрофільних, є якнайповніше задоволення потреб користувачів в інформації та забезпечення збереження фондів, як універсальної документної бази для прийдешніх поколінь. Ці два напрями в їх діяльності породжують природне протиріччя, зумовлене необхідністю стабілізації стану матеріальної основи документа в умовах зростання експлуатаційного навантаження на нього. Впровадження в бібліотечну практику методів репрографії (електрографія і мікрофотографія), які дозволяють отримати факсимільне відображення оригіналу, допомагає ефективно і на сучасному рівні вирішувати обидві проблеми, однак повністю не усуває існуючого протиріччя.

Сьогодні бібліотеки, як інформаційного центру, не можна уявити без електрографії (ксерокопіювання) — найбільш універсального щодо оперативності, технічних і сервісних можливостей засобу копіювання¹.

Вже майже тридцять років світовий ринок пропонує широкий вибір електрографічних апаратів від самих простих і дешевих до багатофункціональних, високопродуктивних і дорогих. Жорстка конкуренція фірм-виробників зумовлює короткий цикл випуску окремих моделей (в середньому 1,5-3 роки) і постійне їх удосконалення. Основні напрями цієї роботи: 1) покращання якості копій і розширення можливостей їх отримання; 2) підвищення швидкості копіювання (продуктивності машин); 3) безпека роботи операторів; 4) простота обслуговування обладнання. Фактично, такий важливий аспект експлуатації як дія електрографії на фізичний стан оригіналу залишався поза увагою розробників. Однак, з огляду на потреби бібліотек і архівів в забезпеченні збереження документної бази, проблема залишається вельми важливою.

Відсутність необхідної інформації від розробників ініціювала детальне вивчення цієї проблеми в Російській державній бібліотеці². Висновки фахівців стосовно дії ультрафіолетового опромінювання на папір при звичайних режимах ксерокопіювання залишилися актуальними з огляду на сталість принципової схеми роботи апаратів. Для запобігання вірогідних реакцій фотолізу целюлози частота копіювання для крейдяного паперу не повинна перевищувати 12 разів на рік, а газетного і друкарського — 10 разів на місяць. Високоякісні сорти паперу із значним вмістом чистої целюлози можуть витримати більші норми копіювання. Не виключено, що інтенсивне світлове навантаження може мати прояв через значний проміжок часу (25 років).

Безперечно, що негативний вплив процесу електрографії на матеріальну основу документа є здебільшого проявом суттєвого зростання експлуатаційного навантаження на окремий примірник. У випадку збільшення загальних обсягів послуг з ксерокопіювання з'являється загроза зношування паперового носія і появи механічних дефектів, особливо на зброшурованих документах. Різноманітність пропозицій сучасного ринку електрографічних апаратів, до деякої міри, вирішує останню проблему. В разі заміни їх парку в бібліотеці доцільно обирати моделі з консольними пристроями, що запобігають ушкодженням оправи. Апаратом такого типу є новітня модель Фірми Rank-Херох Херох 5435. Однак, слід мати на увазі, що в усіх випадках технологія отримання копій потребує щільного притискання примірника до робочого столу. Процедура зашкоджує документу, що досить швидко стає помітним.

Зважаючи на існуючі реалії, політика щодо заборони або обмеження ксерокопіювання повинна стосуватись документів, пріоритетних для довготермінового зберігання в їх первісному вигляді. В таких випадках інформаційне забезпечення читачів бажано здійснювати через фоторепродукування³. Значно менша популярність цього методу у по-